

5. Барабаш Ю. Правова політика у сфері прав людини: шляхи підвищення ефективності / Ю. Барабаш // Право України. - 2009. - № 4. - С. 55-60.
6. Білея О. Ефективність правової політики / О. Білея // Підприємництво, господарство і право: Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал. - 2007. - № 5. - С. 123-125.
7. Почтовий М.М. Про поняття «правової політики» в загальній теорії права / М.М.Почтовий // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. - 2009. - № 6 (67). - С. 95
8. Селіванов В. Правова політика України (деякі теоретичні питання сутності, змісту та технології) / В.Селіванов // Право України: Юрид. журн. - 2001. - № 12. - С. 6-14.
9. Орлов С.Ф. Особливості правової політики в Україні / С.Ф. Орлов // Державотворення та правотворення в Україні. - 2008. - С. 192-195.
10. Муромцев Г. И. Правовая политика: специфика понятия и ее преломление в постсоветской России // <http://www.centrlaw.ru/publikacii/Muromitsevi/index.html>.
11. Модернізація України: пріоритети реформ // Дзеркало тижня. - № 14. - 10 квітня. - 2010.

ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ ТА ПРИНЦИПИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Бондар Юрій Михайлович, доцент кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Правова система України виникла об'єктивно у період досягнення радянською правовою системою «точки біфуркації», коли ця система згідно з основними засадами синергетики руйнувалася.

Як і будь-яка інша, правова система України складається з трьох основних частин: інституційної, функціональної та нормативної.

До інституційної частини входять суб'єкти права (фізичні та юридичні особи та їх об'єднання), що є її елементами. Складноорганізованим суб'єктом, покликаним виражати інтереси всього суспільства, є держава. Реалізація правового статусу держави здійснюється через утворювані нею органи, які здійснюють правотворчі, правозастосовні, правотлумачувальні та правореалізаційні функції. Саме такі види діяльності відповідних органів держави є засобом досягнення правопорядку - основної мети функціонування правової системи. Загалом можна відзначити тенденцію до формування інституційної частини правової системи України відповідно до сучасних європейських правових вимог, а ті недоліки, які виникають у ході цього процесу, є показниками його складності, які відповідно необхідно вивчати, аналізувати та вживати адекватних заходів з їх подолання.

Інституційна частина тісно взаємодіє з функціональною частиною правової системи України. Правотворча, правозастосовна, правотлумачувальна та правореалізаційна діяльність відповідних державних органів та інших суб'єктів є не лише засобом досягнення правопорядку, але й способом вираження зв'язків між елементами правової системи. Ці зв'язки виникають як результат діяльності суб'єктів права та знаходять свій вияв у правових відносинах. Останні, залежно від суб'єктів цих зв'язків, можуть бути владними (субординаційними) та невідними (координаційними).

Важливу роль у виникненні зв'язків між суб'єктами виконує нормативна частина правової системи України. Об'єктивною основою її реформування є, насамперед, система права, від стану якої залежить не тільки стан системи законодавства, але й забезпечення зв'язків між усіма елементами правової системи, а також зв'язків між правовою системою, з одного боку, та іншими підсистемами (економічною політичною, культурною тощо) соціальної системи суспільства - з іншого [1].

Наша країна сьогодні потребує масштабної модернізації всіх сфер життя. Успішна модернізація країни є запорукою динамічного та демократичного розвитку країни. Такий розвиток приведе до скорочення відставання України від розвинутих країн світу та закладе підвалини до постійного оновлення в майбутньому.

Для ефективних змін у державі загалом та з метою вдосконалення правової системи України, зокрема, слід здійснювати реформування за такими головними напрямками та у таких сферах:

- модернізація держави як інституту. Важливим елементом такої модернізації є докорінна зміна формату спілкування держави та громадян;
- модернізація соціально-економічної сфери, яка із сутнісного боку передбачає в першу чергу модернізацію системи соціального захисту населення в широкому розумінні цього слова;

- модернізація зовнішньої політики. Зміни векторів політичного курсу, зумовлені змінами політичних еліт і лідерів при владі, жодним чином не дають відповіді на питання ефективності зовнішньої політики;

- реалізація фундаментальних цінностей демократичних змін. В суспільстві побутує думка, що головна проблема України — побудувати сучасну динамічну економіку, яка забезпечить добробут людей. Саме для цього, часто-густо віriamo ми, потрібні чесні та відповідальні політики. Втім, ані зміни політичної системи, ані реформи в сфері економіки неможливі й непотрібні самі по собі. Зміни необхідні для покращання нашого повсякденного життя, наших міжособистісних стосунків, з яких й виникають фундаментальні цінності суспільства: громадянська гідність на основі поваги до прав людини, суспільна мораль, свобода сумління та слова, високий рівень освіти й культури, духовність, дбайливе ставлення до середовища тощо. Саме на цих засадничих цінностях накопичується соціальний капітал — національна згуртованість і взаємодовіра людей, тобто те, чого не вистачає теперішній Україні для того, щоб бути модерною країною.

Відповідно до зазначених пріоритетів розглянемо основоположні ідеї і загальні принципи модернізації правової системи нашої держави. Коротко пояснимо зміст окремих з них:

1. Верховенство права. Визначення поняття «верховенство права» викладено в рішенні Конституційного Суду України: «Верховенство права - це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворччу та правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Усі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» [2].

2. Принцип гуманізму — одна з найважливіших ціннісних характеристик цивілізованого суспільства, що визнає благо людини, її право на свободу, щастя, виявлення своїх здібностей, та є критерієм прогресивності соціальних інститутів.

3. Принцип демократизму, що прямо впливає з принципу народовладдя. Він проявляється шляхом закріплення в нормах правового статусу людини, порядку участі народу у формуванні органів державної влади, в здійсненні правової політики, у створенні й удосконаленні законодавства.

4. Принцип рівності в процесі самої модернізації правової системи та її наслідків повинен виражатися в рівності правового статусу всіх перед законом, наявності рівних загальногромадянських прав і обов'язків, рівному захисті перед судом незалежно від національної належності тощо.

5. Принцип справедливості. Він має проявлятися у здатності права захищати політичні, економічні та інші інтереси різних соціальних груп. У цьому разі він має виступати як принцип усієї правової системи.

Крім загальноправових принципів мають застосовуватись також інші, спеціальні принципи, на основі яких можна побудувати дійсно ефективну та стабільну правову систему, в т.ч. такі як: комплексності, відкритості, єдності прав і обов'язків суб'єктів суспільних відносин, поєднання стабільності та динамізму [3], принцип консолідації, який полягає в поглибленні соціального та політичного діалогу як в середині самої держави, так і на міжнародній арені, зокрема, з країнами ЄС [4].

Отже, можна зробити висновок, що лише на основі послідовної реалізації та у разі неухильного дотримання вищезазначених принципів модернізації правової системи, а також їх оптимального поєднання можна створити дійсно ефективну правову систему, яка утвердить Україну як дійсно правову, демократичну, соціально-орієнтовану державу.

Список використаних джерел:

1. Черненко А.К. Теоретико-методологические проблемы формирования правовой системы общества. - Новосибирск: Наука, 2004. - 289 с.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004 // Офіційний вісник України. - 2004. - № 45. - ст. 2975.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВЗАХИСНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Халюк Сергій Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ

Особливістю сучасного світу є те, що права людини перестали бути тільки внутрішньою справою країни, а вимога їх дотримання є сьогодні невід'ємною частиною будь-яких міжнародних контактів. Зміст поняття «права людини» не є чимось незмінним, застиглим. За 50 років з часу підписання Загальної декларації прав людини воно зазнало певної еволюції: до традиційних - політичних і цивільних прав - додалися нові - економічні та соціальні, а останнім часом - і екологічні аспекти людського розвитку.

Інститут прав людини - один з найважливіших інструментів, що є в розпорядженні міжнародного співтовариства для захисту повноцінного, вільного, безпечного, здорового життя людини, для регулювання її відносин з державою. Права людини зафіксовані в міжнародно-правових актах, національних законодавствах. Існують дві основні групи прав людини - матеріальні і процесуальні. До перших відносяться конкретні права і свободи - свобода слова, совісті, пересування тощо, до других - надані в розпорядження людини способи, за допомогою яких вона може змусити владу дотримуватися визначених прав. Останні особливо важливі, оскільки без них матеріальні права не можуть бути реалізовані. Саме процесуальні права є головним предметом уваги і турботи правозахисних організацій. Загалом, можна констатувати наявність трирівневої системи контролю за дотриманням прав людини: міжнародна, національна, громадянська.

У цьому зв'язку надзвичайно важливою умовою демократичного розвитку України, її політичної системи є створення чітко скоординованої системи політико-правових механізмів і процедур реалізації прав і свобод людини та громадянина. Конституційні норми визначають особливе місце людини в системі суспільних відносин, висувають захист її прав та інтересів в якості принципу, що діє в суспільстві та державі. Українська держава, оголосивши людину, її життя і права найвищою цінністю суспільства і держави, визнала необхідним і цілком реальним поетапне входження у правовий простір міжнародно-правових актів у галузі прав і свобод людини. Таким чином, національне законодавство закріпило обов'язок держави та її органів створювати необхідні юридичні, організаційні та інші умови для реалізації прав, свобод та інтересів громадян. Захист прав людини - це заходи, спрямовані на запобігання, припинення або пом'якшення порушень прав людини шляхом надання прямого правового, соціального, морального, політичного тиску на джерело порушення прав людини.

Разом з тим, усвідомлюючи складність перехідних процесів і труднощі реалізації вироблених на основі міжнародних власних національних стандартів, Україна стала на шлях створення національної правозахисної системи. Адаптація правовий захист - це елемент здійснення прав людини, зміст якого становить діяльність держави, громадських організацій та особи зі створення юридичних умов, що сприяють безперервності процесу реалізації прав людини, а в разі зупинки процесу - його відновлення. За способами захисту прав людини і громадянина, як показує світовий досвід, виділяють такі основні групи: 1) державний захист; 2) судовий захист (як незалежної гілки влади); 3) недержавний захист (в особі інституту адвокатури та правозахисник організацій); 4) самозахист.

Найважливішим напрямом державної політики у сфері захисту прав людини стало формування чіткої функціонуючої і ефективної національної правозахисної системи. Основним носієм відповідальності перед народом і міжнародною спільнотою за забезпечення прав громадян є держава. Тому процесу забезпечення прав повинна відповідати система державних органів, розуміння ними змісту і важливості цієї роботи, високий професіоналізм та узгодженість їх дій у цій сфері. Це важливо з точки зору забезпечення широкого суспільного консенсусу і духу співробітництва між усіма